

PRZYŁOŻYĆ SIĘ (46) *vb pf*

o jasne.

inf przyłożyć się (16). ◇ *fut 1 sg* przyłożę się (1). ◇ *2 sg* przyłożysz się (2). ◇ *3 sg* przyłoży się (5). ◇ **[2 pl** przyłożycie się.] ◇ *3 pl* przyłożą się (3). ◇ *praet 1 sg m* przyłożyłem się (1). ◇ *3 sg m* przyłożył się (3). *f* przyłożyła się (1). *n* przyłożyło się (1). ◇ *3 pl m pers* przyłożyli się (5). *subst* przyłożyły się (1). ◇ *imp 1 pl* przył(o)żmy się (1). ◇ *con 3 sg m* by się przyłożył (3). ◇ *3 pl m pers* by się przyłożyli (3). ◇ **[con praet 3 sg m** by się był przyłożył.]

Sł stp, Cn brak, Linde XVI (pięć z niżej notowanych przykładów) – XVIII w. s.v. przyłożyć.

1. *Dołączyć się swoim udziałem materialnym lub uczestnictwem; conferre Vulg; operam navare Modrz* (18) :

przyłożyć się do kogo (1): álboż fię tácy [ubożsi] do inłzych ná wypráwę cáłego żołnierzá przyłożá/ iáko ci co fię ich wiele ná iednego koniá wypráwę fkládác będzie. *GrabPospR* M2.

przyłożyć się do czego [= *do wydatków*] (6): aby dał pan onego łanu 4 grosze, kmieć 4 gr, ksiądz 4 gr, [...] i ktobykolwiek dobra Rzeczypospolitej używał, aby też do tej obrony się przyłożył. *Diar* 77; Prosimy, aby [duchowni] też ukazali z nami tę społeczną miłość WKM i Rzeczypospolitej, czym też chcą do tego naszego podatku się przyłożyć. *Diar* 77, 64; *OrzJan* 124; *GrabPospR* M4v; Gdzieby Boże zachoway/ pokázalo lie/ żeby tymi łpofobámi/ nieprzyiaćielowi wytrzymáć lie niemogło/ łamo Duchowieństwo bez wyćifku/ niezániechałoby lie do tego przyłożyć/ łobie od żywności odiąwfzy. *PowodPr* 84; **[BielKron 1597 746]**.

przyłożyć się do czego [= *do działania*] (3): Tom ia piłá ná siołtry fwey miłéy żądánié/ Które vmnie ták ważné/ iáko rozfkazánié. Y lámá fye do tego dobrze przyłożyłá *KochDz* 109. *Cf Ze zdaniem*, »spólnie się przyłożyć«.

przyłożyć się z czego (1): áby wfzyłcy ktorzykolwiek pożytki fwe w Rzeczyp. náłzey máią/ [...] żołnierzá wypráwowáli [...] owa zgołá żadnych pożytkow by namnieyfzych nie wymuiąc/ [...] z ktorychby fię wedłuk przyłtoyności ná taką wypráwę przyłożyć nie miał/ ten co ie bierze *GrabPospR* L2v.

przyłożyć się komu (1): Bo ktorzy fię zdáli być czym mnie fię niczym nie przyłożyli [tj. *nic od nich nie przejąłem*]. *WujNT Gal* 2/6; **[Mamy też nadzieję o wmm., [...], iż [...]** radą także, pomocą wszelką i słaniem na synody nasze, jako bracia łaskawi a miłościwie się nam przyłożycie *AktaSynod* III 538; Duchowni tym częsem Synod fwoy w Piotrkowie odpráwowáli/ ná którym przyłożyli lie dobrze do poborow Krolowi ná tę woynę *BielKron 1597 746].*

przyłożyć się ku komu, k czemu (2): Kto z gołpodárftwá/ á kto zás z wyłługi Zbierze pieniądze: y z kupiectwá drugi: Iefli fye żoná nieprzyłoży ktemu/ zgináć wfzytkiemu. *KochPieś* 42; y Bóg/ rozumiejąc/ iż w tym porządnyim zgromádzieniu/ [...] y chwałá iego gruntownieyfza być miałá/ przyłożył fye y łam ku téy łpółeczności/ á praw ludzkich/ [...] náuká fwá niebieską podpárl/ y rátował. *KochWr* 24.

przyłożyć się na co (4): który [stan duchowny] widząc wiárę Páná Kryłtułowá w niebiełpieczenłtwie ołtátnim/ nie łá trudni przyłożyć lie ná tę woynę/ tym co przodkowie náłzy zá łkarb łwięty w

kościeléch [...] zachowali. *OrzJan* 111; *GrabPospR* L2v, M2; [*BielKron* 1597 746]. Cf »pieniądzmi przyłożyć się«.

przyłożyć się czym (7): Chroń się człowieką mocnego/ Boć łobie niechce rownego: Ani się też fkláday z dworem/ Przyłożyłz się ząwždy wołem. *BierEz* M2v; *Diar* 77; *ReszPrz* 112; áby [wszyscy] częścią iákąkolwiek zytku łwégo/ do tego [*do wyprawy wojennej*] fie przyłożyli *OrzJan* 124, 111; *WujNT Gal* 2/6; [*AktaSynod* III 598]. Cf »pieniądzmi przyłożyć się«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): áby fie do tego przyczyną łwą przyłożyli/ żeby náuká zbáwienna/ którą opowiadáli/ w łercách wálznych nie ginęła *ReszPrz* 112.

Zwroty: »[na co] pieniądzmi, [[*jaką*] summą] się przyłożyć« (1): A ząsież dla niewdzięczności, álbo contumeliieý znácznéý [*obdarowanego*]: [...] tedy nie tylko łczéré dárowanie rzeczy, ále y tę ná którą fie pieniądzmi przyłożył tráći. *SarnStat* 1275; [Ná co téz Królowa I.M. z chęci y łáłki łwéý przeciw R.P. fummą łtá tysięcy złotych do rąk Ie^{go} M. Páná Podłkárbiégo Koronnégo dánych/ przyłożyć fie raczyłá. *JanPrzyw* 126].

»spolnie [*do czego*] się przyłożyć« (1): Trzebáby y tych opuścić w ich niebezpiecznościách/ ktorzi pod zasłoną wolności iákich/ niechcą fie łpolnie do obrony Rzeczyłpolitey przyłożyć [*communes operas navare nolunt reipublicae defendendae*]. *ModrzBaz* 125v.

Przen [*czym do czego*] (1) : bo kiedy fie pan Wapowłki/ pan Kołtká/ pan Derłniak/ rozumy łwemi do thego przyłożą/ włkrzeši fie z nowu oná ich *Academia Padewłka GórnDworz* C2.

2. Zająć się czymś, dołożyć starań, przyczynić się do czegoś; anniti, incumbere *Modrz* (8) :

przyłożyć się do czego (6): Ná co [*czczenie Trójcy Świętej*] wiele ich zezwoliło: á ofobliwie przyłożyli fie do tego niektorzy Cefárze/ gwałtem ná to niektórych przymułzáiac *NiemObr* 134; *ActReg* 32. Cf *Ze zdaniem*.

przyłożyć się k(u) czemu (2): ktory [*kanclerz*] imieniem krolewłkim łzeroko to w woýłce rozwoził/ áby fie przyłożyli ku odciągnieniu *BielKron* 306v. Cf »przyłożyć się pilno«.

przyłożyć się czym (1): Przyłożyłem fie do tego pilnymi namowámi łwymi/ áby ten/ przeciw ktoremu miánowicie I.M. X*łqdz# Kłanonik#* vrobił Wędzidło łwe/ ná to odpisał *CzechEpPORz* *4.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*zawsze z zapowiednikiem: do tego; aby, iżby*] (4): Wynidę przeciwko tobie [*kto chce słuchać*]/ rękómá cie obłápię/ y [...] oco iedno pytać będziefz/ przyłożę sie do tego ábym tho łtobą vmiał. *Leop* B4v; *ModrzBaz* 108, 143v; *CzechEpPORz* *4.

Zwroty: »przyłożyć się pilno [*k czemu*]« (1): ci ktorym thám było rołkazano ábo być łámym/ ábo wffy łwe połłác nieprzyłożyli fie pilno ktemu *BielKron* 306.

»przyłożyć się wszystką mocą, co napotężniej« = *omnibus viribus anniti* *Modrz* [*szyk zmienny*] (1:1): A iżbyłmy to przekłęctwo z pośrzedku siebie wyglądźili/ do tego fie co napotężniej przyłożmy [*in id vero omni animi impetu incumbamus*]. *ModrzBaz* 143v, 108.

3. Przywyknąć, przyzwyczać się; assuefacere se, assuescere, durare se *Mącz* (17) :

przyłożyć się komu (1), *czemu* (10): Bo mleko włafney matki [...] niemowiátku: barzo łłuży/ [...] bo fie mu przyłożyło/ y nim fie wychowało w żywocie będząc. *FalZioł* V 35v; czemu woda kwafney kapufty purgatią czini w żoładku zwłafzcza prołtich ludzi ktorzi fie lekarłstwam z apteki nie przyłożyli. *GlabGad* I3, G3v, H5, K8v; *MiechGlab* *5v; Złým żonám czas nie [po]może, Im dalej, tym cięższe

[łóż]e; Niepodobno by mogło być By sie im kto mógł przyłożyć. *BierRozm* 4; *GliczKsiąż* E2v; Durare se ad laborem, Należić sie/ Prziłóżić sie robocie. *Mącz* 98b, 427b; [ale ieliby był złym wychowanie^m za młodu zepłowan/ takżeby sie był zbytkom iákim przyłożył/ miał być ku wielkiej szkodzie á lkázie miástu wlfytkiemu *LorichKosz* 8v; *WannNow* 68]. Cf »z młodu się przyłożyć«.

cum inf (4): Acz ci go [syna] ty nye dafz do szkoly ná náuki dobre/ przed fię go domá od złości nye wtrzeżelz/ myáfto pińanya/ czytánya/ coby sie w szkole náuczył/ domá z fluzebniki/ s párobki/ kart/ koftok/ grác sie przyłoży *GliczKsiąż* I7v, F6v, K7; Assuescere legibus, Przyłożyć sie/ być posłufnym praw. *Mącz* 427a.

Zwrot: »z(a) dzieciństwa, z młodu się przyłożyć« = *a teneris assuescere* *Mącz* [w tym: czemu (1), aby (1)] [szyk zmienny] (2:1): A nazdrowlzy ielt [miód] temu kto sie iemu z młodn [!] przyłoży. *GlabGad* K; *GliczKsiąż* K4v; *Mącz* 427a.

Szereg: »przyłożyć się i nauczyć« (1): Yáko tedy gdy źrzebcá dopiro one^{go} wzyawlfy s páftwiská/ dobrzy gofpodarze oliadáyac/ kloc yemu włoczyć przypráwuyá/ aby sie cyágnác y ná sobye ludzi nofić przyłożył y náuczył. Tak teź rodzicy s fwymi dzyećmi obchodzić sie máyá *GliczKsiąż* F6v.

4. Dotknąć (1) :

Zwrot: »[do czego] rękami się przyłożyć« = *zacząć coś robić* (1): Ale rzádenie ludzi ielt iáko siekierá z młotem/ y koń z száblá y woyfkem: do ktorych iefli fię nie przyuczylz/ á rękami fwymi nie przyłożyłz: nic nie będziefz vmiał. *SkarKazSej* 663a.

5. Wejść, wnikać [do czego] (1) : [pisze] Seruetus Hiszpan/ [...] iż BOg w drzewie/ drzewem/ w kámienu/ kámienu/ w klocu fię ftawa klocem/ ták iż ná fię bierze prawdziwą *formam* y *substantiam* tey máteryey/ do ktorey fię przyłoży. *ReszPrz* 76.

6. W funkcji strony biernej: Zostać włączonym [do czego] (1) : NIEVCZCIWOSC fłów y wfczypliwość do tegóz tytułu *Calumnia* ma sie przyłożyć: Acz ná niektórych mieyfcách *ad Inordinatas* to referuiá. *SarnStat* 753.

Synonimy: 1. przyłączyć się; 3. należyć się, nawyknać, nauczyć się, przyzwyczaić się.

Formacje współrdzenne cf ŁOŻYĆ.

Cf PRZYŁOŻENIE SIĘ